

Lubelska gałąź rodu Isaaca Bashevisa Singera

Agata Tuszyńska w książce *Singer. Pejzaże pamięci*, przywołuje akt ślubu ojca Bashevisa, Pinkasa Singera i jego matki Batszewy z Zylbermanów. Postanowiłem pójść tym tropem i rozpocząłem poszukiwania w lubelskim Archiwum Państwowym. Wiadomo było, że pan młody, Pinkas Singer, pochodził z Tomaszowa Lubelskiego i według metryki ślubnej powinien być urodzić się w 1868 r. W Archiwum Państwowym w Lublinie na szczęście przechowywane są księgi metrykalne Tomaszowskiego Okręgu Bożniczego do 1876 r. (księgi z lat 1877-1893 możemy znaleźć w Archiwum Państwowym w Zamościu). Rzeczywiście, księga z 1868 r. jest i figuruje w niej wpis do alfabetycznego skorowidza urodzonych w 1868 r., informujący nas, że pod nr 14 powinien znajdować się akt urodzenia Pinkasa Singera (w skorowidzu zapisano go jako Pinkasa Zingiera). Jakież było moje zdziwienie, gdy nie znalazłem tego aktu.

Pod nr 14 kancelista dokonujący wpisów odnotował fakt urodzenia Matli Rub, córki Ica i Ruchli Rojzy z domu Klank. Coś się nie zgadzało i wyglądało na to, że historia zdrwiła sobie z pobożnego chasyda Pinkasa Singera i tak jak on odwrócił się od realnego świata, realny świat od samego początku zignorował jego, nie chcąc nawet poinformować potomnych o narodzinach ojca noblisty. Zdecydował o tym jednak zwykły błąd kancelisty z Tomaszowa, człowieka z pewnością niezbyt dokładnego, a może zmęczonego, który przepisując w 1868 r. księgę metrykalną dwukrotnie wpisał akt urodzenia Matli Rub, osoby, o której nic dzisiaj nie potrafimy powiedzieć, zapomniał natomiast o Pinkasie Singerze. Matla Rub figuruje bowiem w Skorowidzu pod aktem nr 12. Gdy otworzymy księgę na stronie, na której znajduje się akt nr 12, okaże się, że obok niego, na sąsiedniej stronie, znajduje się akt nr 14, gdzie powinniśmy normalnie odnaleźć informację o Pinkasie Singerze. Porównując sąsiednie metryki, dojdziemy do prostego wniosku, że Pinkas Singer urodził się mniej więcej w połowie lutego 1868 r., ale jego aktu urodzenia nie ma - jest tylko wpis do skorowidza. Mamy jednak wskazówkę, że urodził się w Tomaszowie Lubelskim i zakładając, że rodziny żydowskie nie ograniczały się zazwyczaj do jednego dziecka, postanowiłem cofnąć się w czasie w poszukiwaniu informacji o jego rodzeństwie i rodzicach.

Na szczęście w archiwum lubelskim zachowały się oprócz duplikatów ksiąg Urzędu Stanu Cywilnego wyznania mojżeszowego w Tomaszowie, także unikaty - zbiorcze zapisy urodzeń, małżeństw i zgonów, spisane dla kilku lat w jednej księdze. Sięgnąłem najpierw po księgę małżeństw z lat 1849-1866. W akcie ślubu Pinkasa Singera i Batszewy Zylberman, cytowanym w książce Tuszyńskiej, znajduje się informacja, że rodzice pana młodego, Szmul Singer i Tema Singerowa z domu Szejner, pochodzili z Tomaszowa, więc tu również powinni byli się pobrać.

Tak też było. Ku mojej radości, w zapisach akt małżeństw z 1850 r., pod nr 26 odnalazłem metrykę ślubu dziadków Isaaca Bashevisa. 26 lipca 1850 r. w mieście Tomaszowie guberni lubelskiej przed zastępcą rabina Josefem Rotholtzem zawarte zostało religijne małżeństwo

między Szmulem Singerem, kawalerem lat 28, urodzonym w Końskich (w ówczesnej guberni kieleckiej), synem Szaji i Sury Singerów (ich nazwisko pisało się wtedy Zingier), kramarzy z Końskich, zamieszkałym „przy rodzinie” we wsi Hostynne powiat Hrubieszów, a Temą Blimą Szener lat 19, urodzoną w Szczebrzeszynie powiat Zamość, córką Icka Hersza i Hindy Estery z Majsterów, handlarzy zboża w Tomaszowie, zamieszkałą „przy rodzicach”. Świadcami uroczystości byli szkolnicy synagogi tomaszowskiej: Jankiel Wider i Mordko Borglat, a ślub poprzedzony został trzykrotnymi zapowiedziami w bożnicy w Grabowcu, do której uczęszczał pan młody. Kto z rodziny Singerów mieszkał w Hostynnem, tego nie wiemy. Jego rodzice nie byli obecni na ślubie, ponieważ nie ma ich podpisów pod aktem ślubu, tak jak figurują podpisy rodziców Hindy Ester. Warto dodać, że obydwójce państwo młodzi potrafili podpisać się własnoręcznie po polsku, co można przeczytać pod ich aktem ślubu - a nie było to znowu takie częste u małomiasteczkowych Żydów w Królestwie Polskim.

Obydwójce zamieszkali w Tomaszowie. Nie byli chyba zamożni. Gdy 6 stycznia 1853 r. urodziła się ich pierwsza córka, a potem ciotka Isaaca Bashevisa, Sura Ita Singer, w metryce jej urodzenia odnotowano, że Szmul Singer był wyrobnikiem w Ostynie (miejscowość taka nie figuruje w oficjalnym skorowidzu miejscowości, wydanym przed 1939 r. - być może była to jakaś kolonia pod Tomaszowem). 16 maja 1856 r. małżonkom Singer urodził się syn Szymon, a rodzina Singerów mieszkała już w samym Tomaszowie. Ojciec dziecka nadal pracował jako prosty robotnik. Czy oprócz tych dwojga dzieci i trzeciego Pinkasa mieli jeszcze jakieś potomstwo - na razie nie wiemy. Księga unikatów aktów metrykalnych kończy się na roku 1860 r., a brakuje w niej też kilku stron. Trzeba byłoby przeprowadzić kwerendę w księgach duplikatów. Możemy się za to cofnąć jeszcze bardziej, w poszukiwaniu genealogii babki Isaaca Bashevisa, Temy Blimy z domu Szejner. Posiadamy przecież informację, że urodziła się w Szczebrzeszynie i że w 1850 r. miała 19 lat. Księgi metrykalne wyznania mojżeszowego ze Szczebrzeszyna zachowały się od 1822 r. Już w czasie pobieżnego ich przeglądania przekonamy się, że rodzina Szejnerów żyła w Szczebrzeszynie w latach trzydziestych XIX w. Było to małżeństwo Icka Hersza i Hindy Ester. Jednakże okazuje się, że Tema Blima Szejner w momencie swojego ślubu zawyżyła o dwa lata swój wiek - w rzeczywistości w 1850 r. miała 17 lat. Urodziła się, zgodnie z aktem urodzenia nr 3, w dniu 1 lutego 1833 r. Jej ojciec Icek Hersz Szejner był handlarzem w Szczebrzeszynie. W księdze metrykalnej z 1833 r. jej imię zapisano jako Timkiel Bime, ale błędów w brzmieniu imion i nazwisk żydowskich jest bardzo wiele i wynikają one z zapisu fonetycznego. Kancelista zapisywał je tak, jak słyszał.

W księdze z 1827 r. natrafiłem na akt ślubu pradiadków Isaaca. Pod nr 3 zapisano akt ślubu religijnego, zawartego 18 lutego 1827 r. przed rabinem w Szczebrzeszynie Zelikiem Perlem, pomiędzy Ickiem Herszem Szejnerem, lat 19, synem Pinkwasa i Rywki, utrzymujących się z huty szklanej, a Hindą Ester, lat 20, córką Berka i Biny Feldmanów. W tym miejscu pojawia się kolejny znak zapytania: Tema Blima przy swoim akcie ślubu będzie miała zapisane, że jej matka pochodziła z rodziny Majster, a nie Feldman; dziś już nie jesteśmy w stanie tego rozwiązać. Rodzice jej byli kramarzami w Szczebrzeszynie. Świadcami uroczystości byli już zwyczajowo szkolnicy szczebrzeszyńskiej synagogi: Lejb Bejlampter i Rachmil Brandel. Zapowiedzi zaś ogłoszono

w synagogach w Szczebrzeszynie i Tomaszowie, w domu nowożeńca. Mamy więc kolejną wskazówkę, że Szejnerowie pochodzili właśnie z Tomaszowa i tam najprawdopodobniej ok. 1808 r. urodził się Icek Hersz Szejner, pradziadek Isaaca Singera. Czy byli zamożni? Tego nie wiemy.

Umowy przedślubnej, dotyczącej majątku, nie zawarto, a informacja, że Szejnerowie utrzymywali się w Szczebrzeszynie z huty szklanej jest zbyt niepełna, by stwierdzić, czy rzeczywiście byli oni jej właścicielami, czy była duża i dochodowa, czy też tylko w niej pracowali? Szczebrzeszyn na początku XIX w. z pewnością nie był zbyt dużym centrum handlowym, tak jak nie jest nim dzisiaj. Więc prawdopodobnie i bogactwo jego mieszkańców było na miarę wielkości miasta. Z pewnością jednak Żydzi ze Szczebrzeszyna byli bardzo ortodoksyjnie religijni. Tradycyjni pozostali też do 1939 r. Singerowie z Tomaszowa byli chasydami, podobnie jak większość mieszkańców tego miasta, w którym w latach 50. i 60. XIX w. władzę rabinacką sprawowała miejscowa dynastia cadyków - Najhauzowie, w których to rękach urząd ten pozostawał jeszcze w dwudziestoleciu międzywojennym.

Jak stwierdza Agata Tuszyńska w swojej książce o Singerze, jego prababka ze Szczebrzeszyna Hinda Ester wychowała się w domu chasydzkim. Była przecież tak pobożna, że nosiła tałes i pielgrzymowała do cadyka Rokeacha z Bełza. Podobne wychowanie musiała dać też swojej córce Temie Blimie. Nie potrafię wyprowadzić genealogii Szmula Singera, dziadka Bashevisa. Urodził się w Końskich, w guberni kieleckiej. Jeżeli zachowały się w miarę pełne księgi metrykalne wyznania mojżeszowego z Końskich, to obecnie należy ich szukać w Archiwum Państwowym w Kielcach.

Warto też wspomnieć, że Pinkas Singer, ojciec noblisty, odziedziczył imię po pradziadku Pinkasie Szejnerze ze Szczebrzeszyna i Tomaszowa. Być może i on był pobożnym chasydem. Tego dokumenty już nam nie mówią i nie sędzę, aby udało się jeszcze coś z nich wycisnąć na ten temat. Należy jedynie przyjąć, że Feldmanowie nie wydaliby swojej pobożnej córki za mniej pobożnego od niej mężczyznę. Wszakże zgodnie z aktem ślubu Icka Hersza i Hindy Ester to rodzice obydwójga zgadzali się na ślub, więc zgodnie z tradycją już dużo wcześniej musieli się nań umówić. Dokumenty archiwalne zawierają wiele cennych informacji, trzeba je tylko o nie umiejętnie zapytać.

PS. Nieco zmieniona wersja tego artykułu znajduje się w czasopiśmie „Na przykład” 1994, nr 13/14. Materiał, na podstawie, którego opracowano tekst, znajduje się w Archiwum Państwowym w Lublinie w zespołach: Urząd Stanu Cywilnego (dalej USC), Tomaszów Lubelski, wyznanie mojżeszowe, Księga duplikatów aktów urodzeń, małżeństw i zgonów z 1868 r. Skorowidz alfabetyczny urodzonych w 1868 r.; USC Tomaszów Lubelski, wyznanie mojżeszowe, Księga unikatów aktów małżeńskich z lat 1849-1866, Akt nr 26 z 1850 r.; USC Tomaszów Lubelski, wyznanie mojżeszowe, Księga unikatów aktów urodzenia z lat 1852-1861, Akt urodzenia nr 6 z 1853 r. oraz akt urodzenia nr 30 z 1856 r.; USC Szczebrzeszyn, wyznanie mojżeszowe, Księga duplikatów aktów urodzenia, małżeństw i zgonów z 1833 r., Akt urodzenia nr 3; USC Szczebrzeszyn, wyznanie mojżeszowe, Księga duplikatów aktów urodzenia, małżeństw i zgonów z 1827 r., Akt ślubu nr 3.